

PEDRO H. SARRIONANDIA
GARAITIK MAROKORA ETA ITZULERA

DURANGO PUDO SER DETROIT

ZORNOTZAKO BATAILA

LA EDAD DE ORO DEL CASERIO VASCO

astola

ikerketa eta historia

DURANGALDEKO URTEKARIA

6.zk 2012 5€

EITZAGA, ZALDIBARKO EKIALDE URRUNA

TESTUA: GAIZKA ZABARTE
ARGAZKIAK: TXELU ANGOITIA

Gerta daiteke nonbaiten sartzea konturatu gabe, oina benetan sartu zaren lekuan barik beste nonbaiten jarri duzula pentsatzea alegia; ohartu gabe irten zarela jazo daitekeen moduan. Hori gertatzen zaio Zaldibarren ekialdetik sartzen den bati baino gehiagori. Olaerregako Bentaren ormari erreparatu ezik, Eibartik Ermura igaro dela pentsatuko du.

Ez litzateke hori gertatuko XVIII. mendean Durangoko Merindadea eta Gipuzkoa batu behar zituen bidea zaldibartarren asmoak betez egin izan balitz. Zaldua Elizatea auzitan ibili zen Ermuko hiribilduarekin bide berriak Zaldua-Goierri-Eitzaga-Olaerreaga trazaketa izan zezan. Ermuak, jakina, hiribildutik pasa zedin nahi zuen. 1789an zabaldu zen bidea, Abadiño-Berriz-Mallabia-Ermua-Zaldua (Sallabente-Olaerreagatik) lerroa osatuz. XX. mende haseran egin edo osatu ziren Olakueta-Zaldibar, Zaldibar-Zaldua eta Zaldua Biritxinaga (Areitio) bideak, gutxi gora-behera gero N634aren trazaketa izango zena.

Eibar uztearekin batera sartu gara Zaldibarren eta, aldi berean, Gipuzkoatik Bizkaira igaro gara. Horixe jakinarazten digu, Gaztelako hizkuntzan, Begoñako Amabirjiñaren ondoan aurkituko dugun munarriak: N-634 Provincia de Vizcaya.

OLAERREAGA

Zaldibarko Olaerreaga auzoan sartu gara, bertako ola-ren inguruan eratu zen auzoan, hain zuzen. Biztanleen %100 euskalduna duen Zaldibarko auzo bakarra. Gaur egun Amabirjiña dagoen lekuan Katezarra izeneko etxea zegoen antzina, zeinean herrialde batetik bestera igarotzerakoan zergak ordaintzen ziren. Behin ordainduta han zegoen katea jaitsi egiten zen bidea libre utziz. Amabirjiñaren alboan, egun autobus geltoki bilakatuta, zutoin borobil bat eta bi arkudun horma bat ikusiko ditugu, mikeleteen kaserna zenaren aztarnak.

Errepidea gurutzatzen badugu Ego ibaia aurkituko dugu eta hau zeharkatuz gero, Olaerreagako Errota, sortalderen dagoen Zaldibarko etxea. Jakin badakigu 1589an burdinola bat zela bertan, zeina 1794an, Konbentzio Gerran, erre egin zuten Ermutik ihesean zihoazen soldadu frantziarrek. Ola-tresnak hondatuta geratu zirenez, gerora errota bilakatu zuten.

Olaerreaga auzoak bost biztanle ditu gaur egun. Eurretako bi, Zipriano eta Txomin Askasibar aita-semeak, Olaerreagako Errotan bizi dira, sortalderen dagoen Merindadeko etxean. Zipriano, jaiotzez Eitzagakoa, urte

“Katezarra”ren aztarnak

bi egin barik heldu zen azkeneko laurogeita hiru urtez bere etxe izan den Olaerreakako Errotara. Nongoa den esan behar badu, Olaerreakakoa esango du eta, datu gehiago eman behar izanez gero, izan ere paraje haue-
tirik kanpo hori esanda ez baita informazio handirik ematen, Eibarkoa esango du. Gerra aurrean Elgetan ibili zen eskolan eta gero Eibarren, Armeria Eskolan, besteak beste. Txominek Eibarkoa erantzungo du galdera hori Zaldibar, Eibar edo Ermutik kanpo egiten badiote. Hilean lau bat bider joaten da Zaldibarko erdigunera lan kontuengatik.

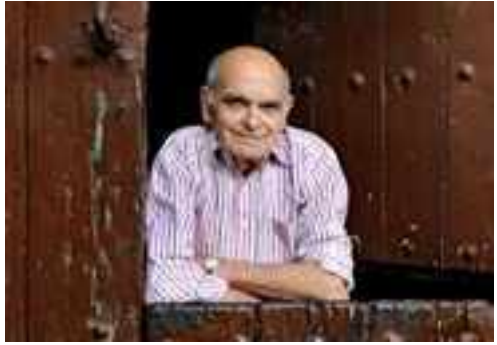
Errotatik metro eskas batzuetara Berdengillo edo Olaerreaka baserria dugu. Bertan bizi dira gainontzeko olaerreakatarrak: Jose Mari Agirre eta Nekane Santa Cruz senar-emazteak eta euren seme Aitor. Jose Marik edonon esango du zaldibartarra dela. Eta irribarrez kontatzen du behin baino gehiagotan joan zaiola jendea etxera, afa-ri edo bestelako posturaren bat tarteko, ea euren etxea Zaldibarren ala Eibarren dagoen galdetzera. Berdengillo izenaren jatorriaz diosku bere birraitaitak ekarri zue-
la Frantziatik lehenengo sega inguru honetara, artean igitaia baino ez omen zuten erabiltzen, eta berdungu-

Olaerreakako detaileak

📍 Zipriano Askasibar. Olaerregako errota.

📍 Nekane eta Jose Mari, Berdengillo baserria.

lua deitzen zitzaiola. Berdengillo, beraz, hortik eratorria dugu. Azkuek ere jasotzen du bere hiztegiaren segarentzako **berdugilla** izena. Etxekoandrea andoaindarra da eta Zaldibarko erdigunera ez da ia joaten, botoa ematera edo udaletxera izapideren bat egitera gehienez ere. Errekaduak-eta egitera Ermura jotzen du. Izan ere, Olaerregatik Zalduko plazara zazpi kilometrotik gora dago.

Berriro Ego ibaia eta errepeidea gurutzatuz gero, Benta etxearen aurrean gaude, gaur egun okindegia dena. Ermuko hiribilduaren eta Zalduko Elizatearen artean hainbat gatazka izan ostean, 1840an eraiki zen elizatearen ekimenez eta herritarren diru-laguntzaz. Bere ondoan Barrena baserria dago, Txakarra legez ezagunagoa, eta bien artean gorantz eginez, hegoalderantz, Eibar eta Zaldibarren arteko mugaren arrastoan ibiliko gara, izan ere hortixe jaisten da Ibur erreka, Ermutik datorren Egorekin bat egiteko. Paraje horretan, inor bizi ez arren, jende mugimendua handia da, industrialde bilakatuta dago eta.

📍 Olaerregako errota

SALLABENTE

Olaerreaga atzean utzi eta jarrai dezagun, N-634 errepi-dean aurrera, mendebalderantz. Kilometro erdi eginda Sallabentera iritsi gara. Hiru auzootatik hauxe da nahastuen agertzen zaiguna, ez baita erraza begiratu batean zer den Ermua eta zer Zaldibar bereiztea. Izatez, Sallabente auzo bakarra da, bi udalerriren artean banatua. Sallabente deitzen zaio Zaldibarko parteari, 51 biztanle dituena, eta San Lorenzo Ermukoari. Mugak muga eta izenak izen, Sallabente eta San Lorenzo, biak datoz latinezko Saint Laurent izenetik. Fernando Aranberrik Sallabentaurre proposatzen du auzoaren Ermuko aldea izendatzeko. Ego errekek jartzen du bata eta bestearen arteko muga. Erreka horretatik beherakoa Zaldibar da eta goikoa Ermua, salbuespen batekin: Aresti inguruak,

Egotik gorantz egon arren Zaldibar dira-eta. Aresti be-serria lehen aipatutako Berdengillo baserriko lurretan eraiki zuen Peñafloidako konteak, Kareaga mendiaren maldan.

Bitxikeria legez, esan dezagun Olaerreagako errota bada ekialderen dagoen Zaldibarko etxea, Aresti dugula iparralderen dagoena. Lau lagun bizi dira gaur egun Arestin. Pili Zendoiak dioenez, berak beti esan ohi du Sallabentekoa dela. Zaldibarko erdigunera ia ez da joaten: "Azkenengoz botoa ematen izan nintzen eta hurrengo hauteskundeetan joango naiz berriro. Eguneroko kontuetarako Eibarrera edo Ermura joaten naiz, Eibarrera batez be." Olaerreagatik gatozela, bada, sahiesbide berrian eginda-

ko errotonda igarotzearekin batera sartuko gara Sallabenteko erdigunean, Ego ibaiaren meandroan kokatuta dagoena. Errepidearen eskuma aldean Etxebarri etxea dugu eta bere atzeko aldean Forjas Areitio. Lantegi hau dagoen lekuan Bekoerrotta baserria zegoen, 1971an bota zuten arte. Ezkerreko aldean, berriz, San Lorentzo ermitaren atze partea ikusiko dugu, ondo-ondoan Ermitako Txaleta deritzona duela. Txaleta dagoen tokian Sallabente baserria zegoen, Done Jakue bidea egiten zuten erromesen ostatu. Bide honen adarretako bat Eitzagako galtzadatik egin ohi zen, Zaldutik eta Berrizetik igaroz, Durangora iristeko. Saldu zuten arte Ziortzako kolegiatarrena izan zen Sallabente baserria. 1982an jabeek botatzeko baimena eskuratu eta gaur ikus dezakegun etxea eraiki zuten. Agirre etxea dugu jarraian, 60ko hamarkadan eraikia eta, segidan, lbaiondo etxea, 1952koa.

Hurrengo etxea, Zubiondo izenekoa, hogeita bost metrora dugu, baina dagoeneko Egoren beste aldean dago eta, horrenbestez, Ermuko lehenengoa da. Bere ondoan A8 autobideko ordainsaria dago, hau ere Ermuko lurretan, nahiz eta autobideak berak ez duen metro bakar bat egiten Ermuko udalerrian, izan ere, Solozabalgo tunela igarota, ekialderantz goazela, Eitzaga, Sallabente eta Olarreaga zeharkatzen ditu Eibarren sartu baino lehen. Autobidea egiteko Sallabenteko Espillazpi baserria eraitsi zuten 1971an. Beste hainbeste egin zuten Eitzagako Abeletxe eta Bekoetxe-Lapurriturirekin.

San Lorentzo ermitaren ondoan frontoia dugu gaur egun, 1955 arte kanposantua egon zen leku berean. Kanposantu hartan lehenengo lurperatu zen gorpua Pedro Orbe Larreategi abadearena izan zen, 1811ko azaroaren 28an, baldespinarren leinukoa. Bere aitaren osaba Espainiako Inkisidore Nagusia izan zen 1733 eta 1740 artean eta Pedro bera Llerena eta Zaragozako inkisidore. 1855etik aurrera, hogeita hamarren bat urtetan

zehar, Ermuan kolerak hiltzen zituenak ere kanposantu honetara eramaten zituzten. Eliza honetan 1985eko otsailaren 17an egin zen azkeneko hileta, Berdengilloko Jose Antonio Agirrerena, lehen aipatutako Jose Mariren aitarena hain zuten ere.

Elizak, Tejabana deritzon eraikinak eta auzo-eskola izandakoak plaza bat osatzen dute. Eskola, gaur egun auzo elkarte dena, XX. mendeko bigarren hamarkada hasieran eraiki zen. Bizkaian ehun eta hogeita auzo-eskola altxatu ziren sasoi berean. Sallabentekoak 28. zenbakia zeukan eta auzo-eskola haietan guztietan legez, neskek eta mutilek gela berean ikasten zuten.

 Eitzagako auzo elkartearen kokapena.

EITZAGA

Sallabenteko elizatik berriro errepidera irten eta, berrehun metro baino lehen, Ermuko San Lorentzo herri eskolaren ondoan Eitzagarako bidea aurkituko dugu. Gorantz egingo dugu ezkerrean Arriolaerrea dugula eta errearen ezkerrean autobidea. Bidearen eskuma aldean, eta honen paralelo, trenbidea ikus dezakegu. Bere trazaketa Ermuko lurretan zehar doa eta Sallabentaurren ekialdeko norabidea utzi eta iparralderantz egiten du Ermuko hiribildua inguratzeko. Sallabenten amaituko du bira hori eta, Aresti baserriaren beheko aldean sartuko da Zaldibarko lurretan eta hala jarraituko du Eibarrera heldu arte. Trenak Eitzagako ikuspegi bikaina eskaintzen digu.

Arriolaerrekak eta Bekoerrekak bat egiten duten inguruetan sortu zen Eitzaga izena hartu zuen auzoa, gaur egun 38 biztanle dituena. Hirurehun bat metro eginda lantegi bat aurkituko dugu eta, jarraian, Olaetxe eta Olaetxetxiki baserriak. Bostehunen bat metro gehiago eginda, Eitzagako auzo-eskola izandakora helduko gara, gaur egun auzo-elkartea dena. Bizkaya'ren auzo-ikastola irakur daiteke bere aurre aldean. Bizkaiko auzo-eskolan hogeita zazpigarrena zen. Antza denez, auzo-eskola hauek herriguneetakoek baino ospe hobea omen zuten eta ermuar ume ugari joaten zen bai Eitzagakora zein Sallabentekora.

 Esther, Lourdes, Aitor, Ekain eta Jon Olaetxea. Olaetxe baserria.

📍 Eitzaga jauregia.

Aurrera eginez Eitzagabarrena dugu, bi bizitzako baserri galanta, belaunaldietan bildosolatarren bizileku. Ezkerrekoan bizi den Oskar Morales Bildosolak dio bera jaiotzez ermuarra izan arren eta urte gutxi eraman Eitzagan, dagoeneko zaldibartartzat duela bere burua. Aurrean Eitzagajauregia dauka. Bertako Itziar Salegik dioskunez, berak zaldibartartzat aurkezten du bere burua. Hori bai, joera Ermurakoa edo Eibarrerakoa dute nagusiki.

Edozein modutan, gogoratu behar dugu 1924an eta 1957an Eitzaga Ermuko udalari anexionatzeko saiakerak egin zirela. Balendin Lasuenek dioenez, lehenengo saiakera Ermuko alkate Santiago Salaberriak sustatu zuen eta bertan behera geratu zen eitzagarren gehien-goia aurka agertu zelako eta bigarrean Ermuko udala eta eitzagar batzuek izan omen ziren bultzatzaileak.

Eitzagajauregiko bidegurutzean ezkererantz joz gero, autobide azpitik igaroz, Arriola urtegirantz abiatuko gara. Baina ehun metrora eskumara eginez gero, behala gaude XVI. mendeko San Pedro ermitan. Itzul gaitezen, baina, Eitzagajauregira eta har dezagun beste bidea. Hasi orduko Eitzagabekoa baserria daukagu, Kondearena izenez ezagunagoa. Ondoan dagoen errota ezin estuago egiten du bidea tarte horretan. Errota Kondearenekoek erabili badute ere, Eitzagajauregikoa da. Errotari erreparatuz gero, bere egoera penagarriaz jabetuko gara beste ezer baino lehen. Aurrealdeko horman

dexente nabarmentzen den hutsune bat ere ikusiko dugu. Duela urte gutxi batzuk arte Zaldua leinuaren armarría zegoen bertan, zeinean hiru otso agertzen diren. Kontua da murgatarrek Eitzagajauregia saldu zietenean, errota armarría eraman eta bere ordezkari bat jarriko zutela agindu zietela Iñaki Arantzibia eta Itziar Salegiri. Armarría Teresa Murgak dauka Markinan, Murga Jauregian. Erreplikarik ez da inon ageri.

Zaldibarrek ez dauka zehaztuta zein den udalerriko armarría ze, gaur egun erabiltzen denak, 1976an arbitra-

📍 Zaldua leinuaren armarría.

 Auzo elkarte eta Eitzagako jaien irudiak.

 Jose Mari Uriarte

rioki ezarritakoaren aldaera ganorabakoa, ez du inongo oinarri historikorik. Zaldua izanik elizatearen jatorrizko izena eta leinu horrena errotako armarria, abiapuntu bat izan daiteke herriko armarria definitzeko.

kuntzak beste azentu bat, beste doinu bat duen. Gure herrixa han, ekialdean, gure herrixe hemen, mendebaldean.

Kondearena eta errotaren arteko bidean aurrera eginez, basoan zehar gora egingo dugu. Kilometro bi pasatxo eginda Goierriko perratokira iritsi gara. Atzean, eta behean, utzi ditugu ekialdeko 94 zaldibartarrak, atzean Eitzaga, Sallabente eta Olaerreaga, zeinetan gure hiz-

Gaizka Zabarte

Idazlea

